

Ver við í kjakinum!

Send teldupost til post@sosialurin.fo

KLUMMAN

Inna
TörnroosStreymleys
í Stockholm

Eg eri streymleys í lýtuni.

Tað er meira óvanligt her uttanlands enn heima í Føroyum, havi eg skilt.

Men bara seinastu 10 minuttirnar eri eg gjørd varug við, hvussu nógv eg ikki kann, tí ongin streymur er.

Uttanfyri mathandilin stóðu eini 30 fólk og hugdu inn ígjøgnum einar stongdar dyr. Hurðarnar lata upp við streymi - og heldur ikki ber til at keypa í bølamyrkri.

Trafikkljósini lýsa ikki, so tað var við neyð og deyð, at eg slapp av motorvegnum og inn í okkara lítla býarpart.

Garaguhurðin kundi ikki latast upp, og her heima er tað so deiligt og friðarligt, nú ongi køliskáp ella frystiskáp eru frá.

Internetið er sløkt og um 65% slóknar teldan.

Vit eru so sárbar. Alt, sum vit hava bygt upp, slóknar um ein gravkúgv grevur galið.

Tað er eitt sindur ræðandi. Tí besti hátturin at elva stóran skaða í einum nútíðarsamfelagi er ikki at breyta eina bumbu, men at slökkja samfelagið, so vit ikki kunnu hoyra tíðindi, ikki keypa mat, ikki samskifta, ikki frysta mat og alt hitt, eg ikki kann í lýtuni.

Synirnir hava ikki lagt til merkis, at vit eru streymleys - teir spæla uttanfyri í kvøldarsólini - og takk og lov er tað enn so, at ein partur av spælinum hjá teimum er uttan hjálp av streymi.

Eg elskaði streymloysi, tá eg var barn. Mamma gjørði mat við gassfløsku og stearinljósini vóru tendrað allastaðni. Eg minnst ongantíð, at eg havi verið hvørki køld ella svong, hóast tað onkuntíð kundu vera dagar til streymurin kom aftur.

Mest minniliga streymloysið var tó í summarhúsinum á Álandi ein jólaaftan fyri nøkrum fáum árum síðani.

Tað var bítandi kalt uttanfyri og klokkan 17, tá seinasta hondin skuldi leggjast á matin, fór streymurin. Og hann kom ikki aftur - tíma eftir tíma bíðaðu vit, til vit ótolin ringdu til álendiska SEV. Maðurin, sum svaraði okkum segði »Hugsa heldur um hann, sum má standa uttanfyri og reparera leidningar jólaaftan í 15 minusgradum«. Tá tagdu vit.

Jølapakkarnir vóru uppakkaðir, og hóast vit ikki sóu, hvat var í teimum, so var gleðin stór. Sjálvlýsandi tannabustirnar hjá syninum vóru avgjørt besta gávan tað árið.

Nú kom streymurin aftur. Og um eina lítla løtu fer hendan klumman gjøgnum leidningarnar til Føroya, har hon verður prentað í morginári. Hvat er tað ikki herligt við streymi!

Umboðan okkara á danatingi

Zakarias Wang

Nú stendur fólkatingsval fyri durum. Hetta er ásett í galdandi lógum. Vit eru nøkur sum halda, at tær lógir, sum hetta áseta, eru ólógligar, og vit vísa á sambandsáttmálan millum okkum og Danmarkar ríki, sum siga at hvør partur er javni hins, og hvørgin kann leggja seg út í innanlands viðurskifti hjá hinum partinum. Men óbidnir samtyktu danir í 1850 eina lóg um at vit skuldu vera umboðaðir á teirra tingi, og henni eru vit ikki slopnir burtur úr aftur, hóast vit á fólkaatkvøðuni 14. september 1946 feldu uppskotið um at hava slíka umboðan.

Men hvussu er hetta yvirhøvur komið í lag?

Fyrsta vit hoyra um hetta fyrbrigdi er í dagbókini hjá krúnprinsinum Kristian, sum 1839-1848 var kongurin Kristian VIII. Hann sat 1831 í statsráðnum, og hann skrivar, at teir høvdu viðgjørt uppskot um stættarting, sum embætismenninir høvdu gjørt. Eitt teir høvdu skotið upp, var at Ísland skuldi vera umboðað á danska stættartinginum. Tann gamli professarin í ríkisrætti, Schlegel, sum visti meir enn nakar annar um rættarstöðuna hjá Danmørk og Noreg, var heilt forfardur av hesum uppskoti. Hann visti jú at Ísland ikki var ein partur av Danmørk, men var ein partur

av tí Noreg, sum Danmark hevði sambandsáttmála við. Men honum lurtaðu embætismenninir ikki eftir og tíansheldur stjórnin. Tá hann so ikki fekk viðhald í, at Ísland ikki skuldi hava umboðan í danska stættartinginum, segði hann, at skuldi Ísland hava umboðan, so máttu Føroyar eisini vera við. Talan hevði verið um at Ísland skuldi hava trý umboð, men nú tóku teir eitt burturav at geva Føroyum.

Hvørki føroyingar ella íslendingar komu tó nakrantíð at velja nakað umboð til stættartingið. Stjórnin valdi umboðini, og tað vóru vanligar fyrrverandi danskir embætismenn sum fingi hetta bein. Í 1840 varð ein adressa send kongi við umbøn um at vit skuldu velja umboð. Burtur úr hesum kom ein nevndarviðgerð, har tað kom fram, at um so var, at vit skuldu velja umboðið, so skuldu vit gjalda tær útreiðslur, sum stóðust av umboðanini. Higartil høvdu vit einki goldið, tí umboðið hevði verið valt av kongi, sum átók sær kostnaðin. Hetta vil siga, at teir, sum skuldu eittast at umboða okkum, vóru goldnir av dansku skattgjaldarunum. Vanliga verður sagt, at ein diplomatur er ein maður, sum fær løn fyri at lúgva fyri sítt land. Tað landið, sum rindaði hesum umboðum, var Danmark, og lugu teir, so var tað til gagn fyri Danmark, sum hevði teir í starvi.

Tá føroyingar fingi at vita, at teir sjálvir skuldu gjalda, um so var, at teir skuldu velja

umboð á danating, bakkaðu teir beinanvegin. Hetta hildu teir vera ovboðið, og als ikki pengarnar vert.

Tá fyrsta danating varð valt í 1849 var tí einki umboð fyri Føroyar. Men um jóltíðir 1850 samtyktu danir óbidnir, at føroyingar skuldu vera umboðaðir. Men skuldu teir, eins og fyrr kravt, sjálvir gjalda fyri sína umboðan? Nei, als ikki. Tað skuldi danska stjórnin gera, og legði hon hesa byrðu á dansku skattgjaldararnar og ikki teir føroysku.

Tað eydnaðist at fáa føroyingar at velja umboð á danating, og var tað ein feitur biti at fáa hjá tí valda, serliga teimum frynsugóðum fyri at takka, sum fáast kundu, um so var at hann fór í part við stjórnini. Okkara fyrsti fólkatingsmaður Niels Winther dugdi ikki hetta so væl, og hann legði sessin frá sær.

Hvussu stóran týðning fyri føroyskan politikk hesar dansku tingmannalønirnar hava havt sóu vit eina best í sambandi við fólkaatkvøðuna í 1946. Tá var Petur Mohr Dam sera ivingasamur um stjórnaruppskotið líka til stjórnin kom við, at vit skuldu fáa ein fólkatingsmann afturat. Tá sá hann tann møguleika, at hann kundi gerast fólkatingsmaður, og gjørdist heitur talsmaður fyri uppskoti stjórnarinnar og sensureraði Sosialin so hart, at tingmaður Javnaðarfloksins Jákup í Jákupsstovu, sum ikki stuðlaði hesum uppskoti, ikki fekk innivist í blaðnum. Tá stjórnaruppskotið fall, gekk Petur dansku stjórnini

til handa við at seta partar av tí ið fallið var í gildi, og hvat kom við? Jú rætt gitt: teir tveir fólkatingsmenninir, og eydnaðist tað Damminum at seta seg á annan av hesum sessum tann 28. oktober 1947. Síðani hevur komedian hildið fram, og eftir at staturin í 1987 er farin at gjalda fyri hvørja atkvøðu, er skommin fullkomin.

Men eitt er tó sera áhugavert.

Eingin dansk lóg er galdandi í Føroyum uttan so at hon er lýst og sett í gildi her. Danskur lógir verða sendar til ríkisumboðið, sum síðan sendir tær til landsstýrið, og viðhvørt verða tær lagdar fyri løgtingið. Sjálvt lógin um fólkatingsval í Føroyum er lýst her.

Men henda lóg, sum nú gevur flokkunum 22,50 krónur úr stastkassanum fyri hvørja atkvøðu, teir fáa til fólkatingsval, er ongantíð send til ríkisumboðið, tíansheldur landsstýri ella løgting og er ikki lýst her. Fá hava vitð um hana.

Tað er tí greitt, at talan er um eina óheimilað útreiðslu hjá danska statinum. Hevði tað verið soleiðis, at hetta fór fram í einum øðrum landi, so er einki at ivast í, at danir høvdu reist uggaðarðarnar og víst á, at talan var um korrupsión, ólógligt útgjald av pengum fyri at fáa móttakaran at gera sær eftir vild.

Einasta, vit hava at ugga okkum við, er at tað ber til hjá flokkunum í Føroyum at siga nei til hesar pengar.

Tillukku Setrið – Gávan er eitt
spildurnýtt universitetsøki í Havn

Sólvit E. Nolsø

Hetta er ikki veruleiki í dag – tíverri. Vit hava hoyrt nógv um Setrið í samband við 50-ára dagin, og øll eru samd um, at eitt nýtt kampus skal gerast til Setrið. Eingin ivi er um, at tørvur er á hesum.

At hava eitt nýmótans øki til Fróðskaparsetrið, ið tænar næmingum, undirvísarum og granskarum, vildi økt um

trivnað og eisini økt um atdráttamegna, ið Setrið hevur.

Hetta økið eigur sjálvandi at liggja í Havn, og helst liggur tað best á Frælsinum, við eini bygging, ið bindur Læraraskúlan og Venjingarskúlan saman. At samla alt virkseimið saman vildi givið eina betri virkandi eind.

Samstundis eigur mann at leggja dentin á at fáa ment gransking á Setrinum, tí har liggja ómetaliga stórir samfelagsligir og búskaparligir møguleikar í gransking. Mill-

um annað er danska DTU kent fyri at samstarva við danska vindmylluídnaðin og hevur ment økið saman við vinnuni. Hetta samstarvið hevur kastað nógv gott av sær.

Sambært grein í Politiken frá frá 2013, dregur hvør einstakur danskur granskari meir enn kr. 243.000 um árið frá vinnuni til gransking, ið er tengd at tí hægri lærustovni, har viðkomandi er í starvi. Hetta er ikki peningur, ið er fingin til vega frá tí almenna, men frá privatari vinnu. Hvi

leggur privat vinnan pening í gransking á hægri lærustovni? Tí tað liggja stórir møguleikar, peningarlígr og samfelagslígr, í vitanarøking.

Ein fyriritreyt fyri at fáa eina ætlan sum hesa til veruleika, er ein vilji frá politiskari og vinnuligari síðu til tær iløgur, ið eru neyðugar. Stórar upphæddir skulu til, men tær kunnu fleirfaldast í vinningi um rætt verður farið fram. Tað er ein iløga, ið er verd at gera.